

Mai Murdmaa tuli tant-
sukunsti väikevormi-
harrastajana. Lühiballeti
juurde on ta ikka tagasi pöör-
dunud. Enamik tema loomest
ongi väikevormid. Ta on näi-
danud, et ka nii võib sündi-
da suur kunst («Medeia»,
«Võlumandariin», «Luige-
lend», «Kadunud poeg», «Or-
pheus», «Naine» — et nimeta-
da mõnda). Eks ole üks tema
tipptöödest — «Eesti ballaa-
didki» — väikevormide origi-
naalsel/orgaanilisel liitmisel
saadud ilus tervik.

Nii polegi midagi üllatavat
selles, et pärast «Meistrit ja
Margaritat» võisime «Esto-
nia» afišsidelt hooaja esimese
uue nimetusena leida Mai
Murdmaa kolmest teosest
koosneva balletiõhtu «Monoloogid».
Ühine pealkiri kolme-
le balletile on muidugi tingli-
kult pandud (väljapeetud mono-
loog on kolmest osast ai-
nult üks), ka päris uus on kõ-
nesolev balletikolmik tingli-
kult. L. Berio «Naine» on
Eesti NSV rahvakunstniku
Juta Lehistele tipptööna huvil-
listele tuttav juba 1983. aast-
tast. Kolmiku esimese balleti,
Mahleri X (lõpetamata) süm-
foonia muusikal põhineva
«Hüvastijätku» aga lavastas ko-
reograaf 1985. aastal «Vane-
muises» Eesti NSV rahva-
kunstnikule Jelena Poznjak-
Kõlarile. Nii jääb «Monoloogi-
de» tõeliseks huvipakuvaks
uudiseks Kuldari Singi muusi-
kal põhinev «Karje ja vaikus»,
millel peatumegi, sest nii «Nai-
sele» kui ka «Hüvastijätkule»
on hinnang juba antud. Vahest
niipalju ainult, et nendega
seoses kerkib veel kord tõde-
mus, millest viimasel ajal õieti
vähe räägitud. Nende balletti-
de erinevad osatäitjad veena-
vad selles, et koreograafia po-
le siiski väärtus iseeneses. Bal-
lettmeisteri loomingu väärtus-
tab tõeliselt alles interpret.

«Vanemuise» Mahleris läks
vaataja tööpoolest koreograafi
ja interpreediga kaasa. Jele-
na Poznjak elas selles balletis
meie silme all raskesti üle
ühest eluetapist teise astumise
valu ja vaeva. Lummas
kunstnikuisiksus kõgu oma la-
vatarkusega pani meid unu-
tama vajakajäämisi siseimpul-
sidest väljakasvava koreograa-
filis-plastilise joonise esiletoo-
misel. «Estonias» tantsivad

NAINE TANTSIB ELU JA SURM

kordamööda Eesti NSV teeneli-
ne kunstnik Tatjana Laid, La-
rissa Sintsova ja Lemme Järvi,
ja tantsivad hästi. Ballett-
meisteri mõeldud koreograafil-
ne joonis jõuab vaatajani ko-
hasti otse ideaalselt. Ent üld-
mulje on kuidagi steriilne, vä-
he kaasakiskuv. Mõnevõrra tu-
leneb see küll ka dirigendist.
Jüri Alperden on sisemiselt lii-
ga rahulik, et viia orkester ja
koos sellega tantsijad Mahleri
lainele. Ometi ei tulene selle
lühiballeti teatud kõledus ai-
nult muusika interpreteerimi-
se vajakajäämistest. Midagi si-
sulist on puudu ka tantsija-
tel.

«Naises» näitab Eesti NSV
teeneline kunstnik Elita Erki-
na end uuest küljest (eriti tu-
gevalt mõjus temale seatud fi-
naal, kus muserdatud naine
hetkeks sirgub arabeskides,
seisatub ristteel, nagu oodates
agressiivse maailma pealetun-
gi), nii assotsiatsiooniderikast
koreograafiati tantsib ta esma-
kordselt, kuid puudu jääb si-
sepinge pidevast kasvust, ük-
siklõikude tervikuks liitmise
oskusest. Kui me tunneksime
ainult seda esitust (kordan —
head esitust), oleks meil ometi
piiratam ettekujutus M. Murd-
maa «Naisest».

Niisiis, et saavutada pealt-
vaataja täielikku kaasamine-
kut koreograafiaga, on väga
oluline, kui sisukas, millise
haardega on interpret-tantsija.
Eriti käib see M. Murdmaa
ballettide kohta. Siin on vähe
olla ainult hea või väga hea
tantsija — see koreograafia
nõuab rohkemat. M. Murdmaa
on keeruliste situatsioonide ja
teemade karm kunstnik, kes
üritab avada lavakaraktereid
kangelase pingelisimate hinge-
seisundite hetkel. Teda köida-
vad filosoofilise haardega tee-
mad, sügavad probleemid.

Uue balletiõhtu olulisima
osa — «Karje ja vaiku-
se» õnnestumisel ongi
oma tähtsus sellel, et koreo-
graaf on saanud kaasa tõmma-
ta sobivaid kunstnikuisiksusi,

rakendanud sobivalt ka mit-
meid noori tantsijaid. Jällegi
tõdeme, et tõeliselt värsked ja
suur kunstilooming võib vae-
valt olla lihttuuletis üksikust
isoleeritud kogemusest või iso-
leeritud inimese isoleeritud
teos. «Karje ja vaikus» edu
aluseks ongi tegelikult paljude
kogemuste summa. Algab see
õnnestunult valitud muusikast.
Kuldari Singi muusika («Karje
ja vaikus» põhineb lauludel
tsüklist «Surma ja sünni lau-
lud») on suursündmus meie
kunstielus. See süntees euroo-
palikest ja araabia muusikako-
gemustest, *maqam*'ist ja raa-
garest, mis käinud läbi mõtle-
va andeka inimese loomesala-
tusahju, on originaalne, inspi-
reeriv ja sügavalt emotsiona-
alne. Pealegi saadab seda
Federico García Lorca võimas
vari — tema luule erakordne
laulus ja lähedus hispaania
folkloorile. Ballettmeister, kes
juba aastaid on unistanud plas-
tilisest joonte poeesiast, ideaa-
lik koreograafiline luuletus-
laul, on omakorda lisanud

omad kogemused. T
Mai Murdmaa lüh-
seas sarnaneb luule-
liga kõige enam
«Karje ja vaikus». S
kõige märgatavamalt
nud oma unistuse. L
neljast osast tundul
tantsitud luuletuser
ümber jutustada on
ke. Tsükkel algab «
mille meestantsijale
«tekst» on värsked, lo-
vaba stilisatsioonist
paania. Kõige assots-
derikkam on siiski
osa «Malagueña» («
kõrtsist sisse ja väl-
originaalsete grup-
tõstete ja põimingute-
graafia viib tööpoole
elu- ja surmatantsul
graafiliselt tugev on
viimane pala («
hing»). Selle itkutaol-
muudab tugevaks lav-
kus anda leina allteks-
gus ja tunnete lõhkik-
osav vältimine.

Teistega võrreldes
dagi ratsionaalsemal
teine osa «Vaikus». «
vaikus» koreograafia-
se muusikast välja
paljude värsketes lei-
soolo-, paaris- kui ka
tantsudes. Uudsel
ballettmeister edasi
mikkujundit — inimi-
Siiski pole siin iga k
vutatud «Meistri ja M
suurepärase duettio-
likku voolavust ja l
Kohati on äratuntava
rueritud ülemineku-
asendid (näit. meestar
mumine ümber partr
lõpp-poos «Malagueña»
väikestele ratsionaal-
gutele vaatamata on
emotsionaalselt haas
mõttetagamaad on p
jaile nähtavaks tehtu
mõtteliselt on see e
koreograafi M. Murd
meteel. Siin toetab
kunstnik Kustav-A
man. Eriti meeoleluk
gismõtetest kantud f
vastijätus» ning viima

NAINE TANTSIB ELU JA SURMA

kordamööda Eesti NSV teeneline kunstnik Tatjana Laid, Larissa Sintsova ja Lemme Järvi, ja tantsivad hästi. Ballettmeisteri mõeldud koreograafiline joonis jõuab vaatajani kohati otse ideaalselt. Ent üldmulje on kuidagi steriilne, vähe kaasakiskuv. Mõnevõrra tuleneb see küll ka dirigendist. Jüri Alperen on sisemiselt liiga rahulik, et viia orkester ja koos sellega tantsijad Mahleri laienele. Ometi ei tulene selle lühiballeti teatud kõledus ainult muusika interpreteerimisest, vaid kaajämistest. Midagi sisulist on puudu ka tantsijatel.

«Naises» näitab Eesti NSV teeneline kunstnik Elita Erkina end uuest küljest (eriti tugevalt mõjus temale seatud finaali, kus muserdatud naine hetkeks sirgub arabeskides, seisatub ristteel, nagu oodates agressiivse maailma pealetungi), nii assotsiatsiooniderikast koreograafiat tantsib ta esmakordselt, kuid puudu jääb sihipingepidevast kasvust, üksikloikude tervikuks liitmise oskusest. Kui me tunneksime ainult seda esitust (kordan — head esitust), oleks meil ometi piiratud ettekujutus M. Murdmaa «Naisest».

Niisiis, et saavutada pealtvaataja täielikku kaasamist koreograafiaga, on väga oluline, kui sisukas, millise haardega on interpreet-tantsija. Eriti käib see M. Murdmaa ballettide kohta. Siin on vähe olla ainult hea või väga hea tantsija — see koreograafia nõuab rohkemat. M. Murdmaa on keeruliste situatsioonide ja teemade karm kunstnik, kes üritab avada lavakaraktereid kangelas pingelisimate hingeisundite hetkel. Teda köidavad filosoofilise haardega teemad, sügavad probleemid.

Uue balletiõhtu olulisima osa — «Karje ja vaikuse» õnnestumisel ongi oma tähtsus sellel, et koreograaf on saanud kaasa tõmmata sobivaid kunstnikuisiksusi,

rakendanud sobivalt ka mitmeid noori tantsijaid. Jällegi tõdeme, et tõeliselt värske ja suur kunstilooming võib vaevalt olla lihttuleis üksikust isoleeritud kogemusest või isoleeritud inimese isoleeritud teos. «Karje ja vaikuse» edu aluseks ongi tegelikult paljude kogemuste summa. Algab see õnnestunult valitud muusikast. Kuldari Singi muusika («Karje ja vaikuse» põhineb lauludel tsüklist «Surma ja sünni laulud») on suursündmus meie kunstielus. See süntees euroopalikest ja araabia muusikakogemustest, *maqam*'ist ja raagadest, mis käinud läbi mõtle-va andeka inimese loomesulatusahju, on originaalne, inspireeriv ja sügavalt emotsionaalne. Pealegi saadab seda Federico García Lorca võimas vari — tema luule erakordne laulvus ja lähedus hispaania folkloorile. Ballettmeister, kes juba aastaid on unistanud plastilisest joonte poeesiast, ideaaliks koreograafiline luuletuslaul, on omakorda lisanud

omad kogemused. Tõepoolest, Mai Murdmaa lühiballettides seas sarnaneb luuletustetsükliga kõige enam praegune «Karje ja vaikus». Siin on ta kõige märgatavamalt teoks teinud oma unistuse. Lühiballeti neljast osast tundub igaüks tantsitud luuletusena, mida ümber jutustada on väga raske. Tsükkel algab «Karjega», mille meestantsijale mõeldud «tekst» on värske, loogiline ja vaba stilisatsioonist à la Hispaania. Kõige assotsiatsiooniderikam on siiski viimane osa «Malagueña» («Surm käib kõrtsist sisse ja välja») oma originaalsete grupeeringute, tõstete ja põimingutega. Koreograafia viib tõepoolest mõtted elu- ja surmatantsule. Koreograafiliselt tugev on ka eelviimane pala («Lahkunud hing»). Selle itkutaolise tantsu muudab tugevaks lavastaja oskus anda leina alltekstina, kargus ja tunnete lõhkikärastamise osav vältimine.

Teistega võrreldes jääb kuidagi ratsionaalsemaks tsükli teine osa «Vaikus». «Karje ja vaikuse» koreograafia on otse muusikast välja kasvanud, paljude värsket leidudega nii soolo-, paaris- kui ka rühmatantsudes. Uudselt arendab ballettmeister edasi oma lemmikjuundit — inimpüramiidi. Siiski pole siin iga kord saavutatud «Meistri ja Margarita» suurepärase duettide loomulikkude voolavust ja loogilisust. Kohati on äratuntavad konstrueeritud üleminekud või ka asendid (näit. meestantsija põimimine ümber partneri, dueti lõpp-poos «Malagueñas»). Ent väikestele ratsionalismiilmingutele vaatamata on etendus emotsionaalselt haarav, sest mõttetagamaad on pealtvaatajatele nähtavaks tehtud. Põhimõtteliselt on see edasimine koreograafi M. Murdmaa loometeel. Siin toetab teda ka kunstnik Kustav-Agu Püüman. Eriti meeolukas on sügismõtetest kantud foon «Hüvastijätus» ning viimase balleti

dekoratiivne lahendus. On mitmeid häid kostüüme.

Tantsijapoolel valmistab järjekordse üllatuse teatris teist hooaega töötav Andrei Izmetjev «Karjes». Tema tants on mehine, ballettmeisteri taotlusega kaasaminev, sisukas. Sellist mõjuvust ei saavuta «Vaikuse» esitajad (Katrin Kivimäe loometeel on tantsitu siiski kaheldamatu edasimine). Ilusa tulemuseni jõuab Olga Tšitšerova «Lahkunud hingese». Tema tants pole hispaaniaalik välismõjult, vaid vaashoituse, ranguselt. Just õige sise- pinge muudab tema esituse emotsionaalseks. Lein on antud selle hispaaniaalikes väljendusvormides. Tunnetel ja kuni-joonelisel tantsul on kandvus, tugevalt traagiline alatoon. Samas rollis näeme veel Lemme Järvit, kellele see näib kujunevat tõeliseks oma osaks (täiskindlus osajoonise interpreteerimisel pole praegu veel lõpuni käes).

Kõige rohkem kerkib selle balletiõhtul siiski esile Eesti NSV teeneline kunstnik Kaie Kõrb. Koos Viktor Fedortšenko-ga soleerib ta «Malagueñas». K. Kõrb tõestab, et ka lühiballetis on võimalik ennast väga suureks tantsida. See, mida ta tantsib, on saatuslik Naine läbi aegade oma salapärasuses, äraseletamatuses, kütkestavuses. Lühikeste lavahetkede jooksul suudab baleriin läbi elada terve elu, anda sellele rikka sisu. Tema lavale- tulek loob atmosfääri, mis ümbritseb suure kunsti sündi. Kaie Kõrbi tants rõhutab Mai Murdmaa koreograafia erakordsust, koreograafiamõtte originaalsust. Kõik mainitud «Karje ja vaikuse» tegelased elavad tugevasti muusikas, mida väga mõjuvalt vahendavad Eesti NSV teenelised kunstnikud Leili Tammel, Sigrid Orusaar või Samuel Saulus, Aare Pehka, Andres Narma ja Heiki Mätlik. See on täiuslik ansambel ja tegelikult on lauljatar «Karje ja vaikuse» peategelane, kes seob laulud vapustavaks tervikuks.

Balletiõhtu kannab küll pealkirja «Monoloogid», tegelikult on kõigi kolme balleti teljeks Naine, kes liigub ühest eluseisundist teise, tantsib elu ja surma.

HEINO AASSALU